

Wat is vrijheid?

Een spiegel voor onze tijdgeest

Vrijheid – misschien wel het grootste ideaal van onze tijd. Doen wat je zelf wilt en vindt. Geen autoriteit, niemand die ons iets verplicht. Volg je eigen hart, doe wat goed voelt. We horen het elke dag. Klinkt aantrekkelijk, maar is dat echte vrijheid?

Karel van der Plas
spreker en schrijver

Laatst had ik met mijn collega's een gesprek over trouwen. Ik weet niet eens meer wat de aanleiding was. Maar wat ik nog wel weet was de uitkomst: trouwen zagen de meesten van mijn collega's niet zitten. Niet dat iedereen single is of als single door het leven wil gaan – de meesten van mijn collega's hebben al jarenlang een relatie – maar trouwen is te definitief. Trouwen heeft iets blijvends. En dat is eng. Want stel je voor dat je op een dag wakker wordt en merkt dat je je man of vrouw niet meer zo aantrekkelijk vindt als toen je achttien was. Of nog erger, je ontmoet een ander. Iemand op wie je verliefd wordt. Iemand die precies vervult wat jij mist

Nog nooit had de westerse mens het zo goed, nog nooit voelde hij zich zo slecht

in je relatie. Dan wil je dat achterna. Je wilt een achterdeurtje. Je wilt kunnen ontsnappen als het lastig wordt. Je wilt vrijheid. Althans, dat maak je jezelf wijs. Ik heb mijzelf tijdens dat gesprek oprecht de vraag gesteld of dat echte

vrijheid is. En ik stel hem nu weer: wat is vrijheid?

DE LEUGEN VAN DE 'VRIJHEID'

Vrijheid, dat is zelf bepalen wat je doet en wat je wilt. Toch? Je hoort dit in ieder geval overal. 'Volg je hart' – dat is de mantra van de 21^e eeuw. Nu wil ik niet pessimistisch zijn, maar deze gedachte is een groot probleem van onze tijd. Aantrekkelijk als ze is, stuurt ze mensen het bos in. Verdwaald en verslagen komen mensen terug. Letterlijk – want de cijfers liegen er niet om. In het 'vrije' Westen stijgt het aantal mensen met psychische klachten. En dat is zonder twijfel de grootste paradox van onze tijd. We leven al zeker een halve eeuw in de best denkbare wereld. Niet alleen qua zorg – we hebben zo ongeveer de beste sociale en medische zorg van de wereld – maar ook wat betreft autonomie. Er is open en goed onderwijs voor iedereen, we zijn hoogopgeleid en we kunnen bouwen aan onze carrière. We hebben persvrijheid, vrijheid van meningsuiting en – het is alweer even geleden – iedereen heeft stemrecht. We hebben technologische vrijheid – informatie is overal, altijd en voor iedereen beschikbaar – en we hebben keuzevrijheid op alle gebieden. Of het nu religie is of letterlijk de plaats waar we heen willen reizen. We zijn vrij en de wereld ligt voor ons open. Zelfs ons geslacht is ondergeschikt aan onze vrijheid. We zijn wie wij vinden of voelen wat we zijn. En de paradox? Nog nooit had de westerse mens het zo goed, nog nooit voelde hij zich zo slecht.

Doe wat goed voelt... (foto: Jeffrey Grospe, Unsplash)

Deze tijdgeest vraagt om een verklaring. We *dén*ken dat we het goed hebben en vrij zijn, maar als we eerlijk zijn is dat niet het geval. Dat is de leugen van de 'vrijheid' die de wereld biedt. Deze 'vrijheid' is namelijk geen vrijheid, maar een listige verleiding. Wat de wereld roept over vrijheid zijn leugens. En leugens verspreiden is een tactiek die de duivel al eeuwen hanteert. Bij Adam en Eva begon het al met de leugen. Of kijk naar Jezus tijdens de verzoeking in de woestijn. Met mooie aanlokkelijke woorden poogt satan Jezus te verleiden.

Hem in de val van de leugen te laten trappen. En dat doet de duivel nog steeds; waarom zou hij zijn tactiek aanpassen? En zo wordt ook de wereld van nu voorgehouden: doe wat je wilt, kies wat je wilt, je leeft maar één keer. Doe wat goed voelt en volg je hart! Maar weet je wat Jezus zegt? Dat uit het hart van mensen allerlei kwaad komt (Mark. 7:21). Overspel, ontucht, hebzucht, bedrog, losbandigheid,

afgunst, hoogmoed en dwaasheid – Jezus noemt het allemaal (vers 21-22). Het is een spiegel voor ons en onze tijd. Precies daarom zien we vandaag zoveel mensen met mentale klachten. We oogsten wat we zaaien. En we zaaien geen Bijbelse vrijheid, we zaaien wereldse vrijheid – 'volg je eigen hart'. En de oogst? Kijk om je heen: leegte, zinloosheid, bindingsangst, verslavingen en gebroken relaties. Vrijheid? Ik dacht het niet.

BIJBELSE VRIJHEID

Wat is dan wél vrijheid? Dat is de kernvraag van dit artikel. Misschien begint een antwoord opnieuw bij de woorden van Jezus: 'Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: Ieder die de zonde doet, is een slaaf van de zonde. (...) Als dan de Zoon u vrijgemaakt heeft, zult u werkelijk vrij zijn' (Joh. 8:34,36). Deze woorden bevatten een diepe en uiterst actuele boodschap. Jezus zegt heel helder dat iedereen die zonde doet, een slaaf is van de zonde. Zonde is niet zomaar een misstap, het is een macht die je gevangenneemt. Daarom schrijft ook Paulus: 'Laat de zonde dan niet in uw sterfelijk lichaam regeren om aan de begeerten daarvan te gehoorzamen' (Rom. 6:12). Zonde kan dus regeren, zonde kan over je heersen.

Paulus gaat verder; hij schrijft zelfs dat deze heerschappij kan werken als een wetmatigheid. We willen wel het goede doen, maar we doen het kwade; we zitten als het ware gevangen in

Zonde is niet zomaar een misstap, het is een macht die je gevangenneemt

zonde. 'Ik ontdek in mezelf dus de wetmatigheid dat het kwade zich aan mij opdringt, ook al wil ik het goede doen' (Rom. 7:21). Paulus verheugt zich in de wet van God, maar ziet bij zichzelf een andere wet(matigheid).* 'Maar in

alles wat ik doe zie ik die andere wet. Hij voert strijd tegen de wet waarmee ik met mijn verstand instem [de wet van God] en maakt van mij, in heel mijn doen en laten, een gevangene van de wet van de zonde' (vers 23). Dat is slavernij; gevangenzitten in de wet van de zonde. Maar het is Jezus Christus die deze wet verbreekt en ons bevrijdt van deze gevangenschap: 'Want de wet van de Geest van het leven in Christus Jezus heeft mij vrijgemaakt van de wet van de zonde en van de dood' (Rom. 8:2). Vrijgemaakt van de wet van de zonde! Niet langer heerst die macht over ons, maar wij zijn in vrijheid gesteld. Dat is wat Paulus bedoelt als hij schrijft: 'U bent namelijk niet onder de wet, maar onder de genade' (Rom. 6:14). Dat betekent niet dat we vrij zijn van Gods geboden, maar dat we vrij zijn van die zondige wetmatigheid. Dat we daar geen slaaf meer van zijn. Daarom schrijft Paulus in de verzen daarvoor dat wij ons niet langer in dienst moeten stellen van de zonde, maar dat wij onszelf ter beschikking moeten stellen aan God. 'Want de

Godsgeschenk. Het klinkt vreemd, maar juist daarin ligt de vrijheid. Het verhaal van het gouden kalf herinnert ons aan deze diepe waarheid. Zonder kaders, zonder goddelijke kaders, worden we al heel snel een slaaf van onze eigen begeertes en passies – en daar is niets bevrijdends aan.

DE WET VAN DE VRIJHEID

In de brief van Jakobus lezen we een opmerkelijke uitspraak voor onze westerse oren. Jakobus roept op om daders van het Woord te zijn, niet alleen hoorders (Jak. 1:22). Hij die zich in Gods volmaakte wet verdiept, zo gaat hij verder, zal zalig zijn in wat hij doet. En daarbij klinkt dan dat opmerkelijke vers, Jakobus noemt de wet de 'wet van de vrijheid' (vers 25). De wet van de vrijheid? De NBV zegt het zo: 'de volmaakte wet die vrijheid brengt'. Wat betekent dit? Dat vrijheid niet is wat de wereld roept, maar dat vrijheid alleen te vinden is bij God en Zijn Woord. 'Ik zal in vrijheid kunnen leven', zegt Psalm 119, 'omdat ik Uw geboden gehoorzaam ben' (vers 45).

Dit sluit geweldig aan bij de eerdergenoemde paradox: we denken dat we

vrij zijn, maar we voelen ons slecht. Dat komt doordat we niet echte vrijheid nastreven, maar een wereldse losbandigheid – los van God en gebod. En dat maakt ons een gevangene, een slaaf van de wet van de zonde. Daarom is de wereldse 'vrijheid' een levensgevaarlijke vrijheid. Je eigen hart volgen en zelf bepalen wat je denkt of doet is letterlijk levensgevaarlijk. Ik hoef maar naar mijn eigen kinderen te kijken. Achter ons huis is een sloot. Als een vader ben ik liefde en trouw aan mijn kinderen verplicht; en die uiten zich door te zeggen dat ze niet te dicht bij de sloot moeten spelen als ik er niet ben. De speelruimte die ik hun geef is groot, maar tegelij-

kertijd ingekaderd. Daarbinnen is het veilig, daarbuiten niet. Als ik hun de wereldse vrijheid geef, zou ik zeggen: doe wat je wilt, speel waar je wilt. Je hebt geen regels, je bent vrij. Het gevolg is dodelijk. Ze kunnen letterlijk verdrinken in de sloot.

TEGENOVERGESTELDE VAN LIEFDE

Voel je hem aan? Kinderen zogenoemde 'vrijheid' geven is niet hetzelfde als liefde, maar juist het tegenovergestelde. Je kinderen géén kaders geven is liefdeloos. En dat geldt niet alleen voor het gevaar van een sloot – dat zullen de meeste ouders nog wel inzien – maar het ontbreken van kaders in het algemeen heeft een tegenovergesteld effect. Omdat 'vrijheid' zo hoog in het maatschappelijk vaandel staat, zijn veel ouders door allerlei sociale druk bang om hun kind duidelijke kaders te geven. De trieste waarheid: het is precies andersom. Niet de regels zijn destructief, maar juist het ontbreken ervan. Kinderen worden beschadigd doordat hun 'goedbedoelende' onachtzame ouders hun geen kaders geven. Laat ik het extreem schetsen: kinderen zonder heldere grenzen en duidelijke regels hebben een veel grotere kans op achterstand – zowel sociaal als qua ontwikkeling. Afgewezen worden omdat je ouders je simpelweg niet hebben geleerd je speelgoed te delen, heeft verregaande gevolgen. Een geïsoleerde, asociale puber – of nog erger, een depressieve puber met suïcidale gedachten. Verward en alleen, daar zit die zestienjarige, grijpend naar overlevingsstrategieën zoals drugs, porno en alcohol om zich te redden in de wereld. Eenmaal volwassen wil hij zich bewijzen; bewijzen dat hij het wel kan en hij werkt zich kapot. En is er niemand die daar wat van mag vinden. Want hij is vrij. Hij is vrijgevochten. Hij bepaalt zelf wat hij wil en doet. Ik zal je zeggen: hij is niet vrij. Hij is totaal niet vrij. Hij is

Vrijheid is niet doen wat ik wil, maar het is doen waarvoor ik gemaakt ben

zonde zal over u niet heersen. U bent namelijk niet onder de wet, maar onder de genade' (6:14).

Hier vinden we dus de kern van Bijbelse vrijheid: onszelf onderwerpen aan God. Onderwerping? Ja, vrijheid is niet doen wat ik wil – want geloof me, dat komt niet goed – maar vrijheid is doen waarvoor ik gemaakt ben. En waarvoor ben je dan gemaakt? Leven in relatie met God. Vrijheid is leven voor en mét God. Het tegenovergestelde is de zonde – letterlijk je doel missen. En leven in zonde, zo zegt Jezus, betekent slaaf zijn van de zonde. Daarom zijn regels, kaders en structuur werkelijk een

Niet de regels zijn destructief, maar het ontbreken ervan. (foto: Greg Rosenke, Unsplash)

gebonden, hij is letterlijk verslaafd; hij is een slaaf van zijn verleden en een slaaf van zijn begeerten. En dat is de macht van de zonde.

Nu schrijf ik dit natuurlijk veel te zwart-wit, dat moet ik toegeven, maar dat neemt niets weg van het principe. Ik begrens mijn kinderen en geef hun richting, omdat ik zielsveel van hen houd en wil dat ze vrij zijn. Maar vrijheid zit niet in het volgen van je eigen vleeselijke begeerten. Daarom hebben wij een keuze te maken: welk pad bewandel ik? De weg van de wereldse 'vrijheid' – een slaaf van de zonde – of de weg van de Bijbelse vrijheid? Dat is de keuze die Paulus ons voorhoudt wanneer hij schrijft dat Geest en vlees tegenover elkaar staan. Dat betekent niet dat je je lichaam moet veronachtzamen, maar het betekent dat je de begeerten van het vlees moet negeren. Puur je eigen verlangens – zonder God, dat is het vlees. En wat kies je? Laat je je leiden door je vlees of door de Heilige Geest? 'Maar ik zeg: Wandel door de Geest en u zult zeker de begeerte van het vlees niet volbrengen. (...) Als u echter door de Geest geleid wordt, bent u niet

onder de wet' (Gal. 5:16,18). Welke wet? Het gaat hier niet over de wet van God – uiteraard niet, kaders zorgen juist voor vrijheid – maar over de wet van de zonde. En die wet is een gevolg van het volgen van je eigen zondige hart. Maar die oude mens, zo schrijft Paulus, die is gekruisigd'... zodat wij niet meer als slaaf de zonde zouden dienen' (Rom. 6:6). Dát is vrijheid.

DE VERLOREN ZOON

Laten we afsluiten met de gelijkenis van de verloren zoon. Deze zoon werd verleid tot precies die ene gedachte die onze tijd zo domineert: ik ga doen wat ik wil, ik volg mijn hart. Hij vroeg daarom zijn vader om zijn deel van de erfenis en trok met dat geld de wereld in. Letterlijk, maar ook figuurlijk. Hij verliet niet alleen het fysieke huis van zijn vader, hij verliet ook de geborgenheid, het kind-zijn en het onvoorwaardelijke. Hij verliet zijn identiteit. Maar daar had deze zoon geen boodschap aan. En de gelijkenis gaat verder. Hij '...reisde weg naar een ver land en verkwistte daar zijn vermogen in een losbandig

leven' (Luk. 15:13). Geen kaders – een losbandig leven – dat is de vrijheid van de wereld.

Maar dan, als deze zoon bij de varkens belandt, komt hij tot bezinning. En dan leert het verhaal twee belangrijke dingen. Allereerst de bekendste: er is altijd een weg terug. Wat je ook gedaan hebt, hoe vaak je ook je eigen hart hebt gevolgd en een wereldse vrijheid hebt nagestreefd, je kunt altijd terug naar de Vader. En de tweede les: we moeten het wel inzien. Dat is een belangrijke les voor onze tijd. We hebben de vrijheid van de wereld genormaliseerd. Zolang je doet wat je wilt, het goed voelt en je er ogenschijnlijk niemand pijn mee doet, noemen we het 'goed'. Maar dat zijn niet de juiste criteria. Als je niet (meer) inziet wat zonde is, als we volledig buiten onze identiteit wandelen, komen we niet tot het inzicht dat we de Vader nodig hebben. Als we niet zien dat we fout zijn, zien we ook niet dat we genade nodig hebben. Laten we onszelf daarom niet voor de gek houden maar de wereldse vrijheid ontmaskeren.

Niet de regels zijn destructief, maar het ontbreken ervan

Laten we erkennen dat we de Vader iedere dag nodig hebben en laten we teruggaan naar Hem. Terug naar onze identiteit als vrij en geliefd kind van de Vader. Dat is de waarheid, en 'de waarheid zal u vrijmaken' (Joh. 8:32). Dan, en alleen dan, ontvangen we werkelijke genade, dan ontvangen we werkelijke genezing en herstel van ons leven. Dan leven we in werkelijke vrijheid.

NOOT

*) Vanuit theologisch oogpunt is het aanvechtbaar of Paulus hier zelf spreekt, of dat hij spreekt in ik-vorm vanuit een fictief personage. Voor het doel van dit artikel maakt dit niet uit.